

MEDEDELING

Referentienummer: **MLER_024**
Datum: **2015-11-05**
Contact: **Dienst Lerenden**
lerenden@katholiekonderwijs.vlaanderen
gerda.bruneel@katholiekonderwijs.vlaanderen - 02 507 07 63

Dossier TAALBAD **Een taalbad is vooral een warm bad**

Gerda Bruneel en Machteld Verhelst

Sinds 1 september 2014 zijn er nieuwe regels rond taal in het onderwijs. Vanaf dan moet elke leerling die voor het eerst in het gewoon lager onderwijs instroomt, gescreend worden voor zijn taalontwikkeling Nederlands.

Scholen krijgen bovendien de **mogelijkheid** om een taalbad te organiseren. Dat taalbad is bedoeld voor leerlingen die bij hun instroom in het gewoon lager onderwijs onvoldoende de onderwijstaal beheersen om de lessen te kunnen volgen. Met **taalbad** bedoelt de regelgever “**voltijdse en intensieve onderwijsactiviteiten** die tot doel hebben de leerling door onderdompeling in de onderwijstaal de onderwijstaal te laten verwerven. Dit in functie van zijn snelle integratie in de reguliere onderwijsactiviteiten”.

Een taalbad kan maximaal één jaar duren. Er zijn geen bepalingen over de minimumduur. Schoolbesturen kunnen individueel of samen een taalbad organiseren. De leerlingen die voor het taalbad in aanmerking komen, worden op één setting samen gebracht. Leerlingen worden dus niet in hun ‘reguliere’ leerlingengroep geplaatst, maar zitten gedurende een periode voltijds samen met andere leerlingen die de onderwijstaal ook onvoldoende kennen.

In dit dossier geven we aan welke regelgeving speelt, beschrijven we hoe kinderen taal leren, bezinnen we over welke kinderen baat kunnen hebben bij een taalbad, geven we een overzicht van doelstellingen waaraan in een taalbad kan gewerkt worden, geven we concrete tips voor de aanpak in het taalbad en informeren we over materialen.

We nemen in dit dossier ook een selectie over uit het “Vademecum: anderstalige nieuwkomers, een zorg voor elke Vlaamse school”. Wie concrete ‘werkplannen’ voor kinderen zoekt vindt die in het vademecum anderstalige nieuwkomers”.

Dit dossier is een dynamisch dossier. Het wordt geregeld bijgewerkt en aangevuld.

Inhoudstafel

2	Voorafje	3
3	Relevante regelgeving	7
4	Taal leren	7
5	Kiezen voor een voltijds taalbad of niet?	9
6	Een voltijds taalbad organiseren	11
7	Doelen voor het taalbad	11
8	Woorden, woorden, woorden	22
9	Leerlingen screenen	22
10	Praktische tips voor de werking van het taalbad	23
11	Methodes, materialen en nuttige links	28

1. TAAL-RIJM.

Opgedragen aan den vreemdeling, die Hollandsch leert.

O, vreemdeling, die onze taal bestudeert,
Lees verder. Ik wed dat mijn Rijm je wat leert.
'k Hoop niet, dat de studie je tegen zal vallen,
Zoo zegt men bal — ballen, maar, ach! niet: dal — dalen.
En 't enkelvoud, vreemding, van koeien is: koe,
Maar de boef draagt wel boeien, de drenkling geen boe.
En Vondel, je weet het, schreef prachtige reien,
Maar niemand bestelt in een lunchroom ooit eien.
En kinden is niets, noch ook winderen — wel lammeren,
Wel: wortelen, geen eikelen, noch borstelen of kammeren.
Zoo kom je van zelf op de lastigste paderen:
Rad — reden? Stad — staden? Is vad stam van vaderen?
Ook heb je wel potten, maar nergens zijn slotten,
En niemand zegt roten, marmoten of lotten.
De boer houdt geen haanders, maar zeker wel hoenderen,
En draagt op het land meestal klompen — nooit schoenderen
Het meervoud van krent is eenvoudigweg: krenten,
Maar: vent, in het meervoud, is kerels — niet: venten.
Leer ook de geslachten, mijn leerling, vroegtijdig:
De vrouwen zijn vrouwlijk, maar wijf is onzijdig.
O ja, dat is waar, 'k zou het haast nog vergeten:
Een *oud* wijf is mannelijk — je moet het maar weten!
Zoo stelde Verheul al het onderscheid vast
Tusschen *een* gast, *de* gast, en —eilacie! — *het* gast.
Zeg: naaister, maar schilderster moet je niet zegge',
Ook niet koninges of dievin of vriendegge.
Dan deminutiva, als sloopje van schip;
Heeft Jantj' al een zweepje — zijn pa heeft geen zwip.
En 'k weet het, lief kind, met gevogelte dweep je,
Maar toon nu geen lippetje om dit taai-droge sneepje.
Ook werkwoorden moet je met zorg bestudeeren,

Want als je niet oppast, dan scheur' je je kleeren.
Je zult al wel weten — ik hoop, dat je 't wist,
Dat je heden zult eten, maar gisteren niet ist.
Toen gisteren de torenklok twaalf had geslagen,
Zeg, ben je toen rustig naar huis toe gegagen?
Gezegd is niet beter gezegd dan: gezeid,
Maar nooit is er nog naar een drenkling gedreid.
Och, als je 't maar weet, is 't gemakkelijk genoeg;
Ik joeg bij 't behang naar een muisje dat knoeg.
En als je in vervelend gezelschap haast sliep,
Heeft niemand gemerkt, dat je heimelijk giep.
Ik denk ook wel niet, dat je vaak hebt gezocht
Naar een post in je boek, die verkeerd was gebocht.
Bedenk, vriend, als j' in verontwaardiging raakt,
Dat niet wan wordt getrouwd hij, die nacht heeft gebrakt.
Ik vraag j' of je hier wel eens ooit aan gedacht hebt,
En of je 'r je aandacht genoeg aan geschacht hebt?
En dan — 't is niet erg, als je j' even vergist —
Wat zeg je: „dank wijtte”, „dank weet”, of „dank wist”?
Leer ook de getallen, o vreemdeling, aandachtig:
Zeg: vijftig en zestig — niet drietig en achtig.
Ook d' uitspraak is soms nog een moeielijk ding,
Immers: beving je ooit van de angst een beving?
En hoorde j' ooit iemand in 't Hollandsch bevelen,
Een vocht naar een lager staand vat te hevelen?
Al schrijf je ook Gorinchem, spreek het uit: Gorkum,
Maar schrijf in vergissing niet Borinchem voor Borkum.
En teeder is zeker hetzelfde als teer,
Maar noem nooit een reeder bij ongeluk: reer.
Misschien ben je 't Hollandsch in zoover al meester,
Dat je heester niet zoo maar laat rijmen op zeester.
En heb je de klemtoon al zoo goed te pakken,
Dat je lieden, die slabakken, gooit met slabakken?
En 't enkelvoud, hoe zeg je dat dan wel? slabak?
En rijmt dat op tabak? Of beter op klabak?
En rijmt dit precies: „Als Marie gelei maakt,
Dan vind ik, dat die naar een spiegelei smaakt?”
Neen, houd j' aan de regels, al ben je een vrijgeest,
En zeg niet gelei-taart zoowat als gelei-geest —
Zoodat 'k maar wil zeggen, aan 't eind van mijn lied:
Het Hollandsch is heusch nog zoo makkelijk niet.

Uit “RUIZE-RIJMEN Dichtbundel door CHARIVARIUS uit 1922

De linguïstieke logica van het Nederlands

"Het meervoud van 'slot' is 'sloten',
toch is het meervoud van 'pot' niet 'poten'.
Wie gisteren ging vliegen, zegt heden 'ik vloog',
dus zegt u misschien van wiegen: 'ik woog'.
Nee, want 'ik woog' is afkomstig van 'wegen',
maar... is nu 'ik voog' een vervoeging van 'vegen'?

En dan het woord 'zoeken' vervoegt men 'ik zocht'
en dus hoort bij 'vloeken' dan: 'ik vlocht'.
Alweer mis, want dit is afkomstig van 'vlechten',
maar 'ik hocht' is geen juiste vervoeging van 'hechten'.

Bij 'roepen' hoort 'riep', maar bij 'snoepen' geen 'sniep'.
Bij 'lopen' hoort 'liep' maar bij 'kopen' geen 'kiep'.
En evenmin hoort bij 'slopen': 'sliiep',
Want dat is afkomstig van het schone woord 'slapen'.
Maar zeg nu weer niet 'riep' bij het werkwoord 'rapen',
want dit komt van 'roepen' en u ziet het terstond:
zo draaien we vrolijk in een kringetje rond.

U ziet, de verwarring is akelig groot.
Nog talloze voorbeelden kan ik daarvan geven,
want 'gaf' komt van 'geven', maar 'laf' niet van 'leven'.
Men spreekt van 'wij hinken, wij hebben gehonken'.
Het is: 'ik weet' en 'ik wist'; zo vervoegt men dat,
maar schrijft u nu niet bij 'vergeten': 'vergist'.
Dat is een vergissing, ja moeilijk, dat is 't.

Het volgend geval, dat is bijna te bont.
Bij 'slaan' hoort: 'ik sloeg', niet 'ik sling' of 'ik slong'.
Bij 'gaan' hoort: 'ik ging', niet 'ik gong' of 'ik gond'.
En noem tenslotte geen mannetjesrat 'rater',
al gaat dat wel op bij 'kat' en bij 'kater'."

(van: H. Hagers)

Vlgonen een oznrdeek op een Eglnese uvinretsiet mkaat het neit uit in wlkee vloogdre de ltteers in een wrood saath, het einge wat blegnaijrk is is dat de eretse e de ltaatse ltteer op de jjutse patals saath. De rset van de ltteers mgoen wllikueirg gpletaast wdoren en je knut vrelvo-gens gwoeon lzeen wat er saath. Dit kmot odmat we neit ekle ltteer op zcih lzeen maar het wrood als gheel.

Een heel verschil: liedje van Robert Long

Wij zeggen laarzen, de Belg noemt dat botten.
Wij zeggen gekken en zij zeggen zotten.
Laarzen, botten, gekken, zotten...
Das toch een heel verschil?
Holland zegt bijstand en België doppen.
Zij zeggen tassen en wij zeggen koppen.
Bijstand, doppen, tassen, koppen...
Das toch een heel verschil?
En toch! Spreken we al eeuwenlang dezelfde taal.
En och! Eigenlijk is het verschil geen hinderpaal. (Precies!)
Dus hoor jij liever botten, dan zeg ik wel botten.
En ik zeg wel gekken... welnee zeg maar zotten.
Het verschil is eigenlijk nihil.
't Gaat erom dat ik je versta...
Als ik je maar versta!
Als dat geen peen is... nee dat is een wortel.
En dit is cement... oh, bij ons heet dat mortel.
Peen of wortel, cement of mortel...
Das toch een heel verschil?
Jij noemt iets mooi... terwijl jij dan weer schoon zegt.
En jij spreekt van wedde... waar jij dan weer loon zegt.
Mooi of schoon, wedde of loon...
Das toch een heel verschil?
En toch! Spreken we al eeuwenlang dezelfde taal.
En och! Eigenlijk is het verschil alleen fiscaal.
Dus hoor jij liever botten, dan zeg ik wel botten.
En ik zeg wel gekken... zeg jij nou maar zotten.
Het verschil is eigenlijk nihil.
't Gaat erom dat ik je versta...
Als ik je maar versta!
Wij zeggen laarzen... en wij zeggen botten.
Wij zeggen gekken... en wij zeggen zotten.
Laarzen, botten, gekken, zotten...
Das toch een heel verschil?
Wij zeggen bijstand... bij ons heet dat doppen.
Wij zeggen tassen... en wij zeggen koppen.
Bijstand, doppen, tassen, koppen...
Das toch een heel verschil? Hoewel! 't Verschil is al je 't goed bekijkt maar minimaal.
Hoewel? Nou? We wonnen toch wel heel erg vaak bij 'Tien voor Taal'
Zeg, wil jij een patatje... ik lust wel een frietje.
Ik weet wel een frietkot... een snackbar, Margrietje.
En ik betaal... das niet normaal!
Het gaat erom dat ik je versta...
Als ik je maar versta...
ALS... ik je maar versta!

2 Relevante regelgeving

2.1 Decreten

- [Decreet basisonderwijs](#)
 - Afdeling 3 bis: Screening niveau onderwijstaal, taaltraject en taalbad
Art. 11 ter
 - Onderafdeling E. Regelmatige leerling
Art. 20
 - Onderafdeling D. Schoolreglement
Art. 37 §2 3° en §3 9°
- [Decreet tot oprichting van onderhandelingscomités in het vrij gesubsidieerd onderwijs inzetbaarheid personeel en arbeidsomstandigheden: LOC/OCSG](#)
- [Decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse onderwijsraad](#)
 - Schoolraad
 - Aanwending lestijden
 - Het aangaan van samenwerkingsverbanden met andere inrichtende machten en met externe instanties

2.2 Omzendbrieven

- [Screening niveau onderwijstaal, taaltraject en taalbad in het gewoon lager onderwijs](#)
Referentie: BaO/2014/01 publicatiedatum: 15/05/2014
- [Engagementsverklaring in het basisonderwijs](#)
Referentie: BaO/2009/02 publicatiedatum: 15/05/2014
- [Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers](#)
Referentie: BaO/2006/03 publicatiedatum: 30/06/2006

3 Taal leren

3.1 Gras groeit niet door eraan te trekken

De bedoeling van een taalbad is dat leerlingen beter de onderwijstaal leren. Is een taalbad daarvoor geschikt? Om daarover uitspraken te kunnen doen, staan we stil bij enkele principes van taalverwerving. Processen die spelen bij het leren van een eerste taal, een tweede taal of een vreemde taal, zijn grotendeels gelijklopend. Internationaal onderzoek leert ons dat taalvaardig worden in een tweede taal ongeveer twee jaar vergt als het gaat om de verwerving van alledaagse, informele taal. Schools taalvaardig worden in die tweede taal duurt vijf tot negen jaar.

Koen Jaspaert (KU Leuven) beschrijft in een opiniestuk in De Standaard (05/09/2013) taalvaardig worden zo: “Taalvaardigheid komt via twee wegen tot stand. Aan de ene kant bouw je taalvaardigheid op zoals je een huis bouwt. Er worden onderdelen aangesleept en die worden vakkundig met elkaar verbonden. Aan de andere kant groeit taalvaardigheid zoals een boom: je ziet hem niet elke dag veranderen, en soms lijkt het of de groei achteruit in plaats van vooruit gaat, maar als de omgeving wordt verzorgd, wordt die boom op termijn groot en sterk. Zo gaat dat ook met taal: als je je in een groep opgenomen weet, en je kunt in die groep iets betekenen, dan leer je bijna vanzelf de taal die je binnen die groep nodig hebt”.

In onderwijs zijn we het gewend om taalhuizen te bouwen. We leren de kinderen stapsgewijs lezen en schrijven, brengen de schooltaal in brokjes aan, leren de kinderen regels, doen luister- en spreekoefeningen, en doen aan taalbeschouwing. De vorderingen van de kinderen bij het verwerven van de verschillende deeltjes worden op tijd en stond getoetst, en voor kinderen die uitvallen wordt gezocht naar remediëring. Het is niet eenvoudig om taalvaardigheidsonderwijs te zien als onderwijs dat de taalboom verzorgt. Net als bomen die groeien, doorloopt het leren van een taal een grillig en geleidelijk proces. Je kunt dat vergelijken met de manier waarop kleine kinderen taal leren. Ze vangen taalsignalen van hun omgeving op, interpreteren ze en zoeken patronen. Ze proberen uit, krijgen feedback en zijn fier als ze de reactie krijgen die ze verwachtten. Soms stagneren ze wat, hebben ze tijd nodig of komt er geen woord meer uit omdat ze bij mensen komen die ze helemaal niet vertrouwen.

3.2 Zorg voor een krachtige taalleeromgeving

Bij het leren van een taal is het belangrijk dat er een groot natuurlijk aanbod is dat leerlingen motiveert. Kinderen leren het best een taal in een klimaat waar ze zich goed en veilig voelen. Dat is een klimaat dat hen uitdaagt om een stap verder te zetten. Ze dienen het gevoel te hebben dat ze de taal die ze leren, kunnen machtig worden. En het is ook van belang dat ze die taal graag willen gebruiken om bij de groep te horen en om te leren.

Een tweede taal leren anderstalige kinderen niet door woordenlijstjes te memoriseren of door grammaticaregels uitgelegd te krijgen. Het is belangrijk dat de kinderen in een krachtige leeromgeving terecht komen, waarin ze zich veilig voelen, fouten durven en mogen maken, en taaltaken mogen uitvoeren die betekenisvol zijn en die ze kunnen linken aan concrete ervaringen. Het gaat over motiverende en levensechte taaltaken waarvoor ze wat op hun tenen moeten staan en die dus aansluiten bij hun zone van naaste ontwikkeling. Taken, die hen uitdagen en waarin ze veel kansen krijgen tot taalproductie. Zeker in het begin is het belangrijk dat de leerkracht de taal verbindt met de concrete wereld om zich heen. En de taal 'opent' met veel beeldmateriaal, handelingen en gebaren. Even belangrijk is het dat ze hoge verwachtingen van de minder taalvaardige leerlingen heeft en de leerlingen net voldoende ondersteunt om eraan te voldoen.

Ondersteuning van de omgeving is cruciaal bij taal leren. Kinderen die een taal leren, hebben nood aan gesprekspartners die de taal voor hen begrijpelijk maken, hen feedback geven, vollediger of juist verwoorden wat ze probeerden te zeggen en geïnteresseerd doorvragen. En voor die ondersteuning kunnen zowel de leerkracht als de klasgenootjes zorgen. Anderstalige kinderen zitten daarom best in een klasgroep met veel sterk taalvaardige kinderen die Nederlands als moedertaal hebben. Anderstalige kinderen trekken zich aan hen op. Ze spelen samen, voeren samen taken uit en pikken de taal op een natuurlijke manier op. Ze leren de onderwijstaal niet enkel in de taallessen maar doorheen alle leergebieden en activiteiten. Elke dag is een taalbad. Daarbij houdt de leerkracht hen goed in het oog. Ze biedt hen intensieve ondersteuning zonder de kinderen op taaldieet te zetten.

Er wordt best eerst aan het concrete taalgebruik gewerkt. Ook bij tweede taalverwerving loopt het proces immers van concreet naar abstract. Tweedetaalleerders zijn geen 'onbeschreven' bladen. Hun thuistaal kan steigers bieden. In het artikel: ['De thuistaal van anderstalige kinderen: meerwaarde of ballast'](#) (School+visie nr. 03 december-januari 2013-14) kan je lezen hoe je de thuistaal kan inzetten. Weet dat veel tweedetaalleerders een taal veel beter begrijpen dan ze er zich in kun-

nen uitdrukken. Velen gaan door een stille periode waarin ze vooral luisteren en zo proberen toegang te krijgen tot de nieuwe taal. Dat betekent niet dat er zich een probleem voordoet in hun taalontwikkeling. Respecteer die stille periode. Stimuleer ze om te praten, maar forceer ze niet.

4 Kiezen voor een voltijds taalbad of niet?

4.1 Pro en contra

We weten dat kinderen die een tweede taal leren er alle belang bij hebben om dat samen te doen met kinderen die vaardig zijn in die taal. Dat gebeurt het best in een groep waaraan ze zich kunnen hechten en waarin ze van betekenis kunnen zijn. Ze afzonderen van hun leeftijdsgenoten kan dus negatieve effecten hebben, en zelfs contraproductief zijn voor hun taalverwerving. We moeten dan ook heel kritisch naar de taalbadmaatregel kijken.

We opteren er dan ook niet voor om voor kinderen die instromen vanuit de kleuterschool te werken met de taalbadformule. Zij horen al tot een groep. Bij uitstek voor jonge kinderen geldt dat de hechte band en de vertrouwde omgeving cruciaal zijn voor hun verdere taalontwikkeling.

We opteren ook niet voor de taalbadpiste bij anderstalige nieuwkomers die al gealfabetiseerd zijn en al heel wat schoolse ervaring hebben, en bij leerlingen die instromen vanuit het Franstalig onderwijs. Leerkrachten kunnen die nieuwkomers wel af en toe uit de klas halen om ze de eerste basis van het Nederlands aan te leren. Werken met groepjes van maximaal vier kinderen biedt de kans om gericht persoonlijke aandacht, aanbod, spreekkansen en feedback te geven.

Het is ook niet aangeraden om een taalbadklas te vullen met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften of met kinderen met taalproblemen. Een taalbadklas is geen “speelleerklas”.

De voltijdse taalbadformule achten we wel enigszins zinvol voor oudere anderstalige nieuwkomers met heel weinig schoolse ervaring. Zo stromen er kinderen in die nooit eerder schreven, die het niet gewend zijn om in tekeningen concrete voorwerpen te zien, die nooit een boek in handen kregen, die heel traumatische ervaringen opdeden. De kloof met hun klasgenootjes is dan erg groot. Voor hen kan het nuttig zijn om een lekker warm taalbad te organiseren. Het taalbad kan dan een zinvolle invulling zijn van het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers.

In een eerste fase kan de thuistaal van de kinderen als ondersteunend middel gehanteerd worden. Maar kinderen met een gelijke moedertaal samen zetten in een aparte groep is niet zo bevorderlijk voor hun tweedetaalleren. Die tweede taal heeft dan immers geen nut als gezamenlijk communicatiemiddel. Ze hebben er geen nood aan om in de groep te ‘overleven’. Ze kunnen immers perfect met hun taalgenoten communiceren in de gezamenlijke moedertaal.

4.2 Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers

Scholen met voldoende anderstalige nieuwkomers krijgen sinds 1997 aanvullende lestijden en een toelage om te werken aan de taalvaardigheid Nederlands en de sociale integratie van die leerlingen. Het gaat dan om kinderen die onder andere het Nederlands niet als thuistaal of moedertaal hebben, onvoldoende de onderwijstaal beheersen om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen, en maximaal één jaar ononderbroken in België verblijven. Franstalige kinderen die instromen uit het Franstalig landsgedeelte, horen niet tot de groep anderstalige nieuwkomers.

Het onthaalonderwijs bereidt de anderstalige nieuwkomer voor om de nodige taal- en andere vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om te leren en om deel te nemen aan het sociale verkeer in de klas en op school. De relatie van de anderstalige nieuwkomer met de klastitularis en de leeftijdgenoten moet de nodige aandacht krijgen. Leren omgaan met sociale en culturele verscheidenheid is daarbij van groot belang.

Van het schoolbestuur wordt verwacht dat voor elke anderstalige nieuwkomer een individueel werkplan wordt opgesteld dat uitgaat van de beginsituatie en een strategie beschrijft om de doelstellingen van het onthaalonderwijs te realiseren. In het individueel werkplan wordt ook de evaluatie van de verschillende stappen opgenomen. Het werkplan geeft naast leerelementen ook leerevoluties weer, zowel binnen de aparte als binnen de geïntegreerde opvang van de anderstalige nieuwkomer. De onthaalstrategie wordt ook beschreven en opgevolgd. Bij de doorlichting en de verificatie van de leerlingen moeten deze plannen kunnen voorgelegd worden.

Lestijden voor onthaalonderwijs kunnen aangevraagd worden op het niveau van de scholengemeenschap of op het niveau van de school.

Daar waar veel anderstalige nieuwkomers aanwezig zijn kunnen er voldoende middelen zijn om een fulltime onthaal(taalbad)klas in te richten. We zien dat de meeste scholen en scholengemeenschappen niet voor de taalbadpiste kiezen maar voor het deeltijds uit de klas nemen van de kinderen en daarnaast te werken aan hun integratie in de reguliere groep. Kinderen hebben dan bijvoorbeeld samen gymles en muzische opvoeding. In een aantal scholengemeenschappen investeerde men in een vaste kern van onthaalleerkrachten die ingezet kunnen worden in de eigen school maar ook ondersteuning verzorgen in andere scholen van de scholengemeenschap. De klemtoon ligt op expertise behouden en expertise delen.

4.3 Een warm bad voor de anderstalige nieuwkomer

In een 'warm' taalbad kunnen de oudere anderstalige nieuwkomers zonder schoolervaring de basics leren. Dat kan gaan over technieken om te kunnen functioneren in de reguliere klas, zoals kijken van links naar rechts, tweedimensionale beelden leren 'zien', vertrouwd geraken met prentenboeken, schoolse attitudes leren, en de basistaal leren die ze nodig hebben om te kunnen participeren en dat al doende (cijfers, huis, lichaam, wie ben ik, ...). Zeker ook hier tellen de principes van goed tweede taalonderwijs in een krachtige leeromgeving. Daarna kunnen leerkrachten werken aan de alfabetisering van de kinderen. De bedoeling blijft dat de kinderen zo snel mogelijk opgenomen worden in de reguliere klasgroep.

Een taalbad kan pas renderen als het hele taalbeleid van de scholen waaruit de kinderen in het taalbad komen een goed taalbeleid hebben. Het is belangrijk dat de kinderen die het taalbad verlaten terecht kunnen in een klas waarin gedurende alle onderwijsactiviteiten aandacht is voor de verwerving van Nederlands.

4.4 Ouders zijn belangrijke partners

En dan is er nog de communicatie met de ouders. Die verloopt onder andere formeel via het schoolreglement. Van ouders wordt een positief engagement verwacht ten aanzien van de onderwijstaal. Het schoolreglement bevat de bepaling dat leerlingen aangemoedigd worden om Nederlands te leren en dat de ouders positief staan ten aanzien van extra initiatieven en maatregelen die de school neemt om de taalachterstand van hun leerlingen weg te werken. Als de school een

taalbad inricht dan is dat een onderwijsactiviteit die voor de leerlingengroep van het kind georganiseerd wordt en waar het moet aan deelnemen om als ‘regelmatige leerling’ te kunnen beschouwd worden. Uiteraard worden ouders best doorheen de hele schoolloopbaan van hun kind als volwaardige partners meegenomen. Bij het opmaken van de beginsituatie van de nieuwkomers zijn ze belangrijke partners. Ouders kunnen informatie geven over hoe de taalontwikkeling van het kind in de moedertaal verloopt, welke zijn interesses zijn, maar ook wat zijn verhaal is. Die informatie is bepalend voor het uittekenen van een passend taaltraject voor de leerling. Scholen kunnen beroep doen op tolkdiensten om het gesprek vlot te laten verlopen.

5 Een voltijds taalbad organiseren

Scholen die een voltijds taalbad willen organiseren krijgen daarvoor geen nieuwe middelen. Ze moeten daarvoor putten uit hun reguliere lestijdenpakket en uit de lestijden onthaalonderwijs. Scholen kunnen samen of apart een taalbad organiseren. Doen ze dat samen, dan is er een wederzijdse samenwerking nodig tussen de school die de leerling inschreef en de school die het taalbad verstrekt. Scholen moeten onder meer afspraken maken over de lestijden, over hoe ze de kinderen naar het taalbad vervoeren, over hoe ze zullen bijdragen voor de kosten van het taalbad (o.a. lokaal en materialen) over de duur van het taalbad en over de opvolging van de leerlingen die het taalbad verlaten. Scholen kunnen lestijden naar elkaar overdragen om het taalbad te organiseren. Dat kunnen zowel reguliere lestijden zijn als lestijden onthaalonderwijs. Ze kunnen het hele jaar door overgedragen worden.

Scholen die samen of alleen een taalbad organiseren en daarvoor lestijden voor het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers inzetten moeten weten dat ze zich moeten houden aan de regelgeving en per kind een plan moeten opmaken.

Niet alleen het meer formele overleg tussen scholen is belangrijk. De leerkracht die instaat voor het taalbad, levert op een bepaald moment de leerlingen af. Het is belangrijk dat de ‘reguliere’ klastitularis meegenomen wordt in het proces dat de leerling doorloopt en gaandeweg zicht krijgt op de interesses van het kind, zijn socio-emotioneel functioneren, en zijn sterktes.

6 Doelen voor het taalbad

Het komt erop aan om in het taalbad heel gericht te werken aan het verwerven van de onderwijstaal. Twee sets van doelen kunnen daarbij mogelijk inspiratie bieden om de aanpak in de taalbadklas vorm te geven.

Een eerste set is gericht op de werking met jonge kinderen. Je vindt ze in de publicatie: [‘Een referentiekader voor doelstellingen rond vroeg NT2-verwerving in Nederland en Vlaanderen’](#) (auteurs: Kris Van den Branden, Dirkje Van den Nulft, Marianne Verhallen, Machteld Verhelst). Je kan de publicatie downloaden op

De doelen geven aan wat anderstalige kleuters met de Nederlandse taal moeten kunnen doen aan het einde van het kleuteronderwijs. De Saltotest is ondermeer op de doelen uit deze publicatie gebaseerd.

Een tweede set doelen zijn ontwikkeld door het Steunpunt NT2 (nu CT&O) voor het werk in de onthaalklas anderstalige nieuwkomers. Deze doelen vonden hun vertaling in bronnenboeken en taalmethodes die de leerkrachten gratis kunnen downloaden van de website van het Centrum voor Taal en Onderwijs.

DOELENLIJST ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS LAGER

TAALVAARDIGHEID NEDERLANDS

Doelen: Omschrijving

Doelenreeks 1 - De leerlingen

- 1
voeren mondeling geformuleerde instructies voor concrete handelingen in de hier- en - nu klascontext uit

Voorbeelden:

Neem de twee afbeeldingen en leg ze naast elkaar.

Je moet/Jullie moeten precies op de lijnen knippen.

Ik wil dat je/jullie eerst goed kijkt/kijken en dan een figuur uitkiest/uitkiezen.

We gaan nu de afbeelding goed bekijken.

Doe dat niet zo vlug.

Je mag/Jullie mogen niet direct antwoorden: eerst goed kijken.

Kun je/Kunnen jullie eerst even luisteren?

Wil je (eens even) aan het bord komen?

Kom eens kijken.

Pas op dat je niet te vlug knipt, (want...)

Mag ik even kijken naar je oplossing?

- 2
begrijpen mondeling geformuleerde mededelingen, vragen en reacties van de leerkracht met betrekking tot concrete gebeurtenissen in de klascontext en tot handelingen die zichzelf uitvoeren in de klas en/of in het kader van schoolse opdrachten.

Voorbeelden:

Kijk: dit is een tangrapuzzel.

Kijk: deze lijnen zijn recht en deze zijn krom

Kijk goed: op deze afbeelding zie je een klas met 12 leerlingen.

Inderdaad: op deze foto staat de leerkracht naast de tafel. En waar zie je hem op de andere foto?

Kijk: het water loopt weg uit het buisje.

Kunnen jullie zien welk dier staat afgebeeld?

Hoeveel stoelen zie je op de linkse afbeelding?

Welke figuur heb je gemaakt/gekozen/...?

Wie heeft de oplossing gevonden?

Heeft iedereen nu een blad papier?

Wie heeft (g)een blauwe stift? Wie heeft een meetlat nodig?

Wat heb je nodig?

Heb je iets nodig?

Wil je een andere schaar?

Neem je deze of die figuur?

Dit blad is voor jou.

Van wie is deze ringmap? Is dat van jou?

Prima. Uitstekend. Dat ziet er goed uit.

- 3
begrijpen de gangbare vaste formules voor een aantal sociale plichtplegingen en voor het oplossen van communicatieproblemen.

Voorbeelden:

Dag. Goedemorgen.

Tot morgen. Tot volgende week.

Alstublieft/Alsjeblief.

Bedankt. Dankjewel.

Excuseer. Sorry. Het spijt me.

Het is niet erg.

Gelukkige verjaardag. Proficiat.

Ik begrijp je niet (goed).

Wat zeg je?

Zeg dat nog eens./Herhaal dat nog eens (even)./ Kan je dat nog eens zeggen / herhalen?

Begrijpen jullie dat?

- 4
begrijpen vragen en mededelingen in formele schoolse situaties die op henzelf betrekking hebben

Voorbeelden:

Hoe heet je?

Waar kom je vandaan?

Hoe oud ben je?

Ben je ziek geweest? Heb je een briefje van de dokter?

Je bent te laat. Is de bus niet gekomen?

Kunnen je ouders donderdag naar school komen om met mij te praten?

Je moet nu naar lokaal 2.

Toelichting

Woordenschat en betekenisstructuren die de leerlingen receptief kunnen hanteren hebben o.m. betrekking op:

- de klasvoorwerpen: van schrijfmateriaal tot klasmeubilair
- organisatievormen: van alleen werken tot werken per twee, per drie, in groep
- plaatsaanduidingen: van de voorzetsels in-op-onder-achter-voor-naast-tussen tot uitdrukkingen als rechts/links van, aan het eind van de gang, op het gelijkvloers en naar de andere kant
- de schoollokalen: van *klaslokaal* tot *speelplaats* naar *toilet* en *refter*
- het bereiken van de school: van gangbare vervoermiddelen tot *bushalte* en *trottoir*
- tijdsaanduidingen: van *nu* en *eerst/dan/daarna* tot *straks* en *morgen*
- telwoorden
- delen van het lichaam: van *hoofd* en *mond* tot *been* en *voet* over *buik* en *rug*
- schoolse handelingen: belangrijke handelingen die in de klas geregeld moeten worden uitgevoerd, van *zitten* en *kijken* tot *zoeken* en *raden*
- gedragssturing: van gebods- (Je moet hier knippen en Knip hier) en verbodsbepaling (Jullie mogen niet knippen) tot uitnodiging (Kun je/wil je dat even knippen?) over toelating (Jullie mogen nu knippen) en intentieverklaring (Ik zal dat even voor je knippen)
- beschrijvende termen: van groot/klein en kort/lang naar donker/licht en hoog/laag over recht/schuin, veel/weinig en vol/leeg
- uitdrukken van een oordeel: van Dat vind ik (te) moeilijk tot Dat heb je goed gedaan
- vergelijking en gradatie van kwaliteiten: van *nogal groot*, *heel groot* en *even groot* tot *groter* en *grootst* over *te groot*
- uitdrukken van gevoelens: *boos-bang-blij-verdrietig*
- bezitsaanduidingen: *van jou* en *niet van mij*
- vragen: van Heb je de twee mannetjes getekend? over Wat? Wie? Waar? tot Hoeveel? Hoe? Waarom? Welk(e)?
- verwijzingen naar verleden en toekomst: van We gaan daar nu aan beginnen tot Hoeveel mannetjes hebben jullie getekend?
- ontkenningen: van Niet naast de lijn knippen tot Er ligt geen gom op de tafel

Doelenreeks 2 - De leerlingen

- 5
reageren met een kort antwoord op gesloten vragen met betrekking tot concrete gebeurtenissen in de hier-en-nu context en tot handelingen die zichzelf uitvoeren in de klas (en)of in het kader van schoolse opdrachten. Hierbij worden zowel inhoud als formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.

Voorbeelden:

(Is deze lijn recht of krom?) *Recht*

(Heb jij al een blad?) *Neen.*

(Hoeveel balpennen liggen er op de tafel?) *Negen.*

(Welk voorwerp is het zwaarst?) *Het boek.*

- 6
gebruiken korte vaste formules voor een aantal sociale plichtplegingen en voor het oplossen van communicatieproblemen

Voorbeelden:

Dag. Goedemorgen.

Tot morgen.

Alstublieft/Alsjeblief.

Bedankt. Dankjewel.

Excuseer. Sorry.

- 7
reageren met een kort mondeling antwoord op gesloten vragen met betrekking tot formele schoolse situaties die op henzelf betrekking hebben

Voorbeelden:

(Hoe heet je?) Karim.

(Waar kom je vandaan?) Turkije.

(Hoe oud ben je?) 8 jaar.

(Ben je ziek geweest?) Ja. (Heb je een briefje van de dokter?) Nee

(Kunnen je ouders donderdag naar school komen om met mij te praten?) Donderdag niet.

Toelichting

Voor de woordenschat en betekenisstructuren die de leerlingen receptief kunnen hanteren, zie reeks tussendoelen 1 en de voorbeelden bij doel 6 en doel 7.

Doelenreeks 3 - De leerlingen

- 8
begrijpen mondeling geformuleerde informatie (mededelingen, vragen, reacties) en instructies m.b.t. een binnen de klas gebrachte wereld, gerelateerd aan de schoolse kennisdomeinen. Hierbij wordt een sterke (visuele en/of talige) contextualisering wordt geboden.

Voorbeelden:

(Weet je nog waarom je bijna nooit egels te zien krijgt in de winter?) Omdat ze een winterslaap houden.

(Waarom is Hennie zo boos?) Omdat ze altijd over de kat struikelt.

- 9
reageren met een mondeling antwoord op vragen over fysische en cognitieve handelingen die ze uitvoeren en over informatie die ze krijgen (zoals die onder doel 8 is beschreven). Hierbij worden de inhoud, maar niet noodzakelijk de formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.

Voorbeelden:

(Blijft het potlood vastzitten aan de magneet?) Nee, want er zit geen ijzer in.

(Wat denk je dat er gebeurt als ik nu het ei in het water leg?) Het zal zinken omdat het zwaarder is dan water.

*(Wat betekent dit teken voor jou?) Het betekent dat je daar niet mag roken.
(Begrijp je waarom dit fout is?) Omdat de twee lijnen elkaar kruisen.
(Weet je nog welke voorwerpen magneten aantrekken?) Voorwerpen waar ijzer in zit.
(Waarom is Hennie zo boos?) Omdat ze altijd over de kat struikelt.*

- 10
gebruiken de gangbare vaste formules voor een aantal sociale plichtplegingen en voor het oplossen van communicatieproblemen

Voorbeelden:

*Tot volgende week.
Het spijt me.
Het is niet erg.
Gelukkige verjaardag. Proficiat.
Wat zegt u? / Hoezo?
Ik begrijp je niet. / Ik begrijp niet wat je zegt.
Wat bedoel je?
Wat betekent...?
Wil u/Kunt u dat nog eens zeggen/herhalen?
Begrijpt u mij?*

- 11
halen uit kort geschreven teksten (labels bij afbeeldingen) m.b.t. onderwerpen waarrond ze voorafgaand mondelinge informatie hebben gekregen, de informatie die hen wordt gevraagd.

Voorbeelden:

Maan. Zwaar. Licht. Zwemmen.

Toelichting

Woordenschat en betekenisstructuren die de leerlingen receptief kunnen hanteren hebben betrekking op:

- 'elementen' uit de waarneembare werkelijkheid: planten, dieren en andere natuurverschijnselen, onderdelen van het menselijk lichaam, mensensoorten (de brandweer, baby's, de dokter,...) en allerlei voorwerpen zoals eens steen, een touw, een magneet,...;
- de waarneembare handelingen die deze elementen uitvoeren;
- de waarneembare kenmerken die ze vertonen.

De leerlingen kunnen deze woordenschat en betekenisstructuren ook gedeeltelijk productief hanteren voor zover dat nodig is om te antwoorden op vragen zoals die geformuleerd worden onder doel 9. Verder kunnen ze de gangbare vaste formules vermeld onder doel 10 productief gebruiken.

Integratiemogelijkheden

Leerlingen die deze tussendoelen min of meer hebben bereikt kunnen deelnemen aan lessen die in grote mate worden geënt op de zintuiglijke werkelijkheid, bijvoorbeeld bepaalde onderdelen van wereldoriëntatie, natuurkunde of aardrijkskunde.

Doelenreeks 4 - De leerlingen

- 12
halen de hen gevraagde informatie uit mondeling geformuleerde teksten. Deze teksten hebben betrekking op een (daar - en -toen-) wereld die (doordat hij zich in het verleden of op een andere plaats bevindt) noodzakelijk in taal wordt opgeroepen. Hierbij wordt een sterke (visuele en/of talige) contextualisering geboden.

Voorbeelden van tekstonderwerpen:

Hoe leven de indianen?

Spelletjes uit vreemde landen.

De olifant die zijn slurf wou ruilen.

Leven op de boerderij: vroeger en nu.

Gevaarlijke situaties in het verkeer.

- 13
halen uit korte geschreven teksten, sterk visueel ondersteunde teksten waarrond ze voorafgaand mondelinge informatie hebben gekregen, de informatie die hen wordt gevraagd.

Voorbeelden van teksten:

Eerst wordt alle oud papier opgehaald.

Bram vindt een wereldbol. Een vreemde wereldbol.

Bij droog weer kan de boer morgen op de akker werken.

Overdag slaapt een uil meestal in een boom.

- 14
reageren mondeling op vragen die gesteld worden naar aanleiding van aan hen voorgelegde informatie (zie doel 12). Hierbij worden de inhoud, maar niet noodzakelijk de formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.
- 15
reageren met een kort schriftelijk antwoord op een invuloefening met betrekking tot teksten zoals die onder doel 12 en doel 13 zijn beschreven. Inhoud en formulering van het antwoord worden vanuit de taak aangereikt.

Voorbeelden:

(Vul het juiste antwoord in. Kies uit de antwoorden hieronder. In welke soort woningen leefden de indianen? (De indianen leefdena. in een iglo, b. in een strooien hut, c. in een wigwam.) In een wigwam.

(Vul in: gevaarlijk of niet gevaarlijk. In het donker met een fiets rijden waarvan het achterlicht stuk is, is) Gevaarlijk.

Toelichting

Woordenschat en betekenisstructuren die de leerlingen receptief kunnen hanteren hebben betrekking op:

- ‘dezelfde elementen’ als die vermeld onder tussendoelen 3, maar dan uit de werkelijkheid van daar-en-toen.
- klassen van waarneembare elementen (woning, gesteente, materiaal, benodigdheden, vorm).

Integratiemogelijkheden

Leerlingen die deze tussendoelen min of meer hebben bereikt, zijn normaal gezien voldoende gewapend om aan de meeste lessen in het eerste en tweede leerjaar deel te nemen, mits de leerkracht wel oog blijft hebben voor de specifieke noden van deze leerlingen.

Doelenreeks 5 - De leerlingen

- 16
halen de hen gevraagde informatie uit mondeling geformuleerde teksten; deze teksten hebben betrekking op een (daar- en- toen-)wereld die (doordat hij zich in het verleden of op een andere plaats bevindt) noodzakelijk in taal wordt opgeroepen. Hierbij wordt in beperkte mate (visuele en/of talige) contextualisering geboden.

Voorbeelden van tekstonderwerpen: zie tussendoelen 4

- 17
halen de hen gevraagde informatie uit korte of middellange informatieve en instructiegevende geschreven teksten, waarbij (visuele en/of talige) contextualisering in beperkte mate wordt geboden.

Voorbeelden van tekstonderwerpen: zie tussendoelen 4

- 18
reageren mondeling op vragen die gesteld worden naar aanleiding van aan hen voorgelegde informatie (zie doel 16 en 17). Hierbij wordt de inhoud, maar niet noodzakelijk de formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.
- 19
reageren schriftelijk op een invuloefening met betrekking tot teksten zoals die onder doel 16 en 17 zijn beschreven. Hierbij worden de inhoud en de formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.

Voor voorbeelden van invuloefeningen zie doel 15

Integratiemogelijkheden

Leerlingen die deze tussendoelen min of meer hebben bereikt, zijn normaal gezien voldoende gewapend om aan de meeste lessen in het derde en vierde leerjaar deel te nemen, mits de leerkracht wel oog blijft hebben voor de specifieke noden van deze leerlingen.

Doelenreeks 6 - De leerlingen

- 20
halen de hen gevraagde informatie uit informatieve teksten (mondeling en schriftelijk). Deze teksten hebben betrekking op een wereld die (doordat hij vanuit een abstraherend perspectief wordt benaderd) noodzakelijk in taal wordt opgeroepen. Contextualisering wordt daarbij in ruime mate geboden.

Voorbeelden van tekstonderwerpen:

*Wat en hoe van een gezonde voeding.
Hoe kan je zeer zware lasten optillen?
Een methode om hoogten te schatten.*

- 21
reageren mondeling op vragen die gesteld worden naar aanleiding van aan hen voorgelegde informatie (zie doel 20). Hierbij wordt de inhoud, maar niet noodzakelijk de formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.
- 22
reageren schriftelijk op een invuloefening met betrekking tot teksten zoals die onder doel 20 zijn beschreven. Hierbij worden de inhoud en de formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.

Voorbeelden:

*Geef drie voorbeelden van een natuurlijke lichtbron.
Hoe ontstaat neerslag? Zoek het in de tekst.
Vul in: schaduw, lichtbreking, straal, weerkaatsing. De ... van het licht kan je makkelijk waarnemen met behulp van een reflector.*

Toelichting:

Woordenschat en betekenisstructuren die de leerlingen receptief kunnen hanteren hebben betrekking:

op abstracte begrippen, zoals:

- algemene categoriebenamingen: bijvoorbeeld manier/wijze, methode, techniek, middel, instrument, toestel, systeem, onderdeel, plaats/gebied, omgeving, milieu, tijd, periode/tijdstip, moment, handeling, gebeurtenis, proces, situatie, activiteit, toestand, verschijnsel, gewoonte, omstandigheid, element, teken, symbool, enz.
- logische verbanden: oorzaak, reden, oorsprong, aanleiding, gevolg, resultaat, functie, doel, bedoeling, enz.

Leerlingen moeten deze begrippen ook productief kunnen hanteren in zoverre dit nodig is om aan doelstelling 21 en 22 te kunnen beantwoorden.

In doel 22 bedoelen wij met gesloten vragen die vragen waarvan de leerkracht op voorhand het antwoord kent en waarop maar één antwoord mogelijk is. Met open vragen bedoelen wij het omgekeerde.

Uitbreidingsdoelen

De leerlingen

- 23
halen de hen gevraagde informatie uit informatieve teksten (mondeling en schriftelijk). Deze teksten hebben betrekking op een wereld die (doordat hij vanuit een abstraherend perspectief wordt benaderd) noodzakelijk in taal wordt opgeroepen. Contextualisering wordt daarbij in beperkte mate geboden.

Voorbeelden van tekstonderwerpen zie doel 20

- 24
reageren mondeling op vragen die gesteld worden naar aanleiding van aan hen voorgelegde informatie (zie doel 23). Hierbij wordt de inhoud, maar niet noodzakelijk de formulering van het antwoord vanuit de taak aangereikt.
- 25
reageren schriftelijk op gesloten vragen en invuloefeningen met betrekking tot teksten zoals die onder doel 23 zijn beschreven.

Voor voorbeelden: zie doel 22

- 26
reageren schriftelijk op open toetsvragen met betrekking tot teksten zoals die onder doel 23 zijn beschreven. Hierbij wordt de inhoud aangereikt in lessen die de toets voorafgaan. De formulering van het antwoord wordt niet noodzakelijk vanuit de toetsvraag aangereikt.

Voorbeelden:

*Wat is het verschil tussen kunstmatige en natuurlijke lichtbronnen?
Hoe maakten de holbewoners vuur?*

Toelichting

Voor de meeste leerlingen zal het niet haalbaar zijn om deze uitbreidingsdoelstellingen te halen in het eerste jaar dat ze op een Nederlandstalige school belanden. Toch moeten leerlingen die in het zesde leerjaar zitten, in staat zijn om deze doelstellingen te halen. Het is daarom belangrijk dat de leerkracht die hen het jaar daarop in de klas krijgt, aan deze doelstellingen verder werkt.

Aanvullingen bij taalvaardigheid Nederlands:

Doel 27

Doel 28

Doel 29

7 Woorden, woorden, woorden

Er bestaan een aantal woordenlijsten waarin o.a. schooltaalwoordenschat is samengebracht. Deze woordenlijsten kunnen verder als richtsnoer dienen:

- Damhuis, R. e.a. (1992), De woordenlijst voor 4- tot 6-jarigen. Projectbureau OVB, Rotterdam
- Jaspaert, K., Schrooten, W. & M. Verhelst (1994), Schooltaalwoordenschat Kleuteronderwijs. Steunpunt Nederlands als Tweede Taal, Leuven
- Schaerlaekens, A., Kohnstamm, D. & M. Lejaegere (1999), Streeflijst woordenschat voor zesjarigen. Swets & Zeitlinger, Lisse
- Schrooten, W. & A. Vermeer (1994), Woorden in het Basisonderwijs. Tilburg University Press, Tilburg
- Van Ooyen, L. (1993/1995), Woordenlijst voor 2 tot 4-jarigen. OVG, Arnhem

Lees het artikel '[Woordenlijsten in de basisschool. Een hulpmiddel bij goed woordenschatonderwijs?](#)' van Jozefien Loman over goed woordenschatonderwijs.

In het artikel " Geen woorden, maar daden! Commentaar bij IDP4 Nederlands" (School+visie nr. 01 augustus-september 2012) beschrijft B. Masquillier hoe je aan schooltaal kan werken.

Belangrijk is dat woordenschatonderwijs ingebed zit in goed taalvaardigheidsonderwijs. En dat zeker, voor kinderen die de schooltaal onvoldoende machtig zijn, gelet wordt op het bewust inbrengen van schooltaal doorheen allerlei activiteiten. Het is niet de bedoeling om de woorden te trainen wel om ze veelvuldig aan bod laten komen doorheen allerlei activiteiten.

F. Mulder, Y. Timman en S. Verhallen stelden in 2008 in opdracht van de gemeente Amsterdam een Basiswoordenschatlijst op voor kinderen tussen 4 en 6 jaar. Ze maakten er placemats van. Leerkrachten moeten er dagelijks op kunnen kijken. Ze kunnen [de lijsten](#) gebruiken bij de voorbereiding van hun lessen en activiteiten. De lijsten vind je terug op:

Ook het Steunpunt NT2 stelde 1993 woordenlijsten op. De lijsten zijn niet meer up to date. De typische schoolse woorden blijven relevant. Ook deze lijsten kunnen inspireren bij het opstellen van activiteiten in het taalbad.

Je kan ze op vraag bekomen bij [Gerda Bruneel](#).

8 Leerlingen screenen

Van scholen wordt verwacht dat ze de schoolse taalvaardigheid van nieuwkomers testen. Dat is moeilijk bij anderstalige nieuwkomers die sowieso onvoldoende Nederlands kennen. Testen kunnen pas goed worden afgenomen als het kind zich een beetje thuis voelt op school. Leerkrachten kunnen heel wat te weten komen als ze kinderen gericht aanspreken, individuele aandacht geven, samen met hen een activiteit doen. Goed observeren binnen en buiten de klas levert meer informatie op dan testresultaten. Probeer zoveel mogelijk te weten te komen over de nieuwkomer, ook over zijn interesses en vrijetijdsbesteding en niet-schoolse vaardigheden. Observeer het kind heel breed en in verschillende situatie en doe dat samen met de collega's die met het kind werken. De [Toolkit breed evalueren lager onderwijs](#), gratis te downloaden, geeft inspiratie voor de brede evaluatie van anderstalige nieuwkomers.

Modellen om de taal van jonge kinderen te observeren:

- [model observatie lezen en schrijven](#);
- [model observatie spreken en luisteren](#);
- [model observatie taalsysteem binnen taalbeschouwing](#);
- [synthesemodel observatie taalontwikkeling](#).

9 Praktische tips voor de werking van het taalbad

De klas, het schoolgebouw en de buurt

- Leer de kinderen de klas, het schoolgebouw en de buurt rond de school kennen.
- Maak van de school een vertrouwde omgeving. (verkenningstocht, fotoreportage van plekken waar je moet zijn op school, fotomuur wie is wie?...)

In de klas

- Zorg ervoor dat de klasinrichting mogelijkheden biedt voor interactie tussen de kinderen.
- Geef de kinderen een eigen hoekje waar ze een eigen vertrouwd spulletje kwijt kunnen. Het kan hen veiligheid bieden.
- Breng impliciet voorwerpen, verhalen, foto's, ...uit de cultuur van de kinderen in de taalbadklas. Focus niet op 'thuislandcultuur'.

Samenwerken met ouders

- Onderhoud intensief contact met de ouders van de leerlingen.
- Betrek de ouders van de leerlingen bij het schoolgebeuren.
- Controleer of je boodschappen juist overkomen bij de leerlingen en bij hun ouders (vakantie, huiswerk, schoolreis, een dag vrijaf, vakanties, zwemmen, handtekenen). Gebruik eventueel visuele ondersteuning (pictogrammen) of maak gebruik van vertaalprogramma's
- Werk met tolken. Werk niet met broertjes en zusjes of vriendjes als het om delicate onderwerpen gaat.

Samenwerken

- Overleg met alle leerkrachten die met de taalbadleerling werken over de aanpak.
- Werk samen. Deel de verantwoordelijkheid.
- Doe samen aan binnenklasdifferentiatie.
- Overleg geregeld.
- Werk samen binnen de scholengemeenschap. Bundel expertise, laat een ervaren taalbadlkr collega's ondersteunen, deel materialen,...

Differentiëren en toetsen

Uit: In [de toolkit 'Breed evalueren'](#)

- De eerste zes maanden heeft toetsen geen zin. Toetsen heeft pas zin als de leerling het Nederlands wat beheerst. Voorzie beter in goede taken op het niveau van het kind.
- Werk ook voor de taalbadleerlingen met authentieke, realistische en voldoende complexe opdrachten.
- Voorzie ondersteuning tijdens de toets en spreek af hoe lang je de ondersteuning zult bieden.

- Voorbeelden van ondersteuning zijn:
 - geef ondersteunende afbeeldingen bij een leestekst
 - verwacht nog geen volledige zinnen bij een schrijftaak
 - geef feedback tijdens het afleggen van de toets
 - werk met een schrijfkader of een voorgestructureerd antwoordblad
 - laat de leerling een woordenboek of het werkboek gebruiken.
 - laat de leerlingen vooraf de nodige tekst lezen.
 - lees de vragen voor zodat je intonatie de vragen kunnen verduidelijken.
 - geef de leerling de kans om hulp in te roepen.
 - laat de leerlingen per twee de toets maken.
 - laat een groepje leerlingen met elkaar overleggen vooraleer ze de toets individueel maken.

Krijg (en houd) zicht op de ontwikkeling van het kind

- Probeer zoveel mogelijk te weten te komen over het kind, ook over zijn interesses en vrije-tijdsbesteding.
- Breng de leercompetenties, zelfsturende competenties en de sociale competenties van de leerling in beeld.
- Elk kind is uniek. Voorkom generaliseren door goed te observeren. Elk kind reageert anders, dat geldt ook voor de taalbadleerlingen.
- De taalbadleerkracht en andere leerkrachten die met het kind werken observeren best heel breed en leggen hun bevindingen samen. Zo krijgen ze een goed beeld van het kind.
- Benut ook wat de leerling zelf inbrengt. Reflecteer samen met de leerling op zijn leerproces. Geef met duidelijke voorbeeldjes aan waaraan je samen met de leerling zal werken. Geef geregeld aan welke doelen de leerling al bereikte.
- Benut de inbreng van klasgenootjes.
- Verwacht niet alle heil van CLB en van testen. Testen kunnen pas worden afgenomen als het kind zich een beetje thuis voelt op school. Je kunt heel wat te weten komen als je kinderen individueel aanspreekt, individuele aandacht geeft, samen met hen individueel een activiteit doet. Tracht zoveel mogelijk te observeren en dit in verschillende situaties (in de klas, op de speelplaats,...). Probeer hierbij ook zicht te krijgen op het welbevinden en de betrokkenheid van het kind. Goed observeren binnen en buiten de klas levert meer informatie dan testresultaten.

Omgaan met diversiteit

- Hou rekening met de verscheidenheid in de ervaringswereld van de kinderen maar weet dat in die verscheidenheid ook heel wat gemeenschappelijkheden zitten.
- Benader de kinderen spontaan en zonder onderscheid en expliciteer de verschillen niet.
- Doe een beroep op de bredere ervaringswereld van de kinderen, beperk je niet tot de thuis-cultuur.
- Zoek achtergrondinformatie over de situatie waaruit het kind komt.
- Marginaliseer de situatie van het kind niet.
- Vertrek van de dagelijkse realiteit, maak interactie tussen de kinderen mogelijk en benut de interactie.

Werk met de sterktes van het kind

- Tracht zo snel mogelijk te weten te komen wat de interesses zijn van het kind en benut ze optimaal.
- Zoek waar kinderen goed in zijn. Let daarbij ook op niet-schoolse vaardigheden. Maak hiervan gebruik om ze bij de les te betrekken, ze te motiveren.
- Geef veel positieve feedback. Leer kinderen om elkaar feedback te geven. Leer kinderen zoeken naar wat hun collegaatjes al goed kunnen en leer ze dat te gebruiken.
- Werk coöperatief en bouw onderlinge afhankelijkheid in. Zorg voor taken waarbij de inbreng van alle leerlingen, hoe gering ook, noodzakelijk is.
- Zorg af en toe voor zelfstandig werk waarbij kinderen succeservaringen kunnen opdoen.

Thuis taal en school taal

- Interesseer je voor de thuis taal van de kinderen.
- Probeer zicht te krijgen op de evolutie van de leerling in zijn thuis taal. De ouders zijn daarvoor de meest geschikte bron.
- Heeft de leerling een achterstand in de thuis taal dan zal het ook moeilijker gaan bij Nederlands leren.
- Ga positief om met de thuis taal, voorkom zo dat de taalontwikkeling in de thuis taal stagneert.
- Weet dat een vaardigheid die de leerling ontwikkelt in zijn thuis taal kan bijdragen aan de ontwikkeling van diezelfde vaardigheid in andere talen.
- Zorg voor contacten tussen kinderen die dezelfde taal spreken. Verplicht ze niet om samen Nederlands te spreken.

Taal leren (bron: K. Van den Branden, Handboek taalbeleid basisonderwijs)

- Stel hoge verwachtingen!
- Pas de principes van de krachtige leeromgeving toe (positief, veilig leerklimaat/betekenisvolle taken/ondersteuning door interactie). Verbind zeker in het begin taal met concrete voorwerpen, handelingen, gebaren, beeldmateriaal en motiverende acties.
- School taal groeit beter op een basis van informele gecontextualiseerde taal.
- Weet dat veel anderstalige nieuwkomers door een stille periode gaan waarin ze vooral luisteren en zo proberen toegang te krijgen tot de nieuwe taal. Stimuleer ze om te praten maar forceer ze niet.
- Werk met kleine groepjes (2 à 4 leerlingen). Zo krijgen de kinderen meer persoonlijke aandacht, aanbod en spreekkansen en kan je meer gerichte feedback geven.
- Overhaast de alfabetisering van niet of anders gealfabetiseerde leerlingen niet. Alfabetisering in het Nederlands verloopt gemakkelijker als een leerling al een tijdlang heeft kunnen wennen aan de klanken van het Nederlands en al een flinke basiswoordenschat in het Nederlands heeft opgebouwd.
- Neem voldoende tijd voor mondelinge taalverwerving.
- Benut spelmomenten, de lessen bewegingsopvoeding, ...
- Visuele ondersteuning kan zeer handig zijn maar moet alleszins gepaard gaan interactie.

Verder dan taal (Uit interview met Paul Leseman, Universiteit van Utrecht)

- Weet dat ook voor wereldoriëntatie en wiskunde een goed tekstbegrip (o.a. inzien hoe zinnen naar elkaar verwijzen en hoe zinnen opgebouwd zijn) en speciale woordenschat (oa. voegwoorden) nodig is.
- Bied ook jonge kinderen bewust een ‘wetenschappelijk’ taalaanbod aan. Onthoud ze niet van complexe zinnen, technische woorden, een derde persoonsverteltrant en een goede betoogopbouw.
- Lees jonge kinderen ook voor uit meer wetenschappelijke, leuke boekjes waarin informatie en wereldkennis worden gegeven. Zo leren ze de zinsbouw en de tekstopbouw die bij dergelijke thema’s hoort. Ze leren ook de specifieke woordenschat die erbij hoort en verwerven de kennis die met die woorden wordt aangeduid.
- Lees niet enkel narratieve teksten maar ook meer ‘wetenschappelijke’. Doe ontdekkingsprojecten en zet die in het teken van verbaliseren en informatie verwerken.
- Werk ook met jonge kinderen rond het oplossen van complexe levensechte problemen waarover geredeneerd moet worden, waarvoor samengewerkt moet worden en waarbij complex schooltaalgebruik wordt uitgelokt. Focus in het taalbad niet enkel op het vergroten van de schooltaalwoordenschat. Werk ook rond zinsbouw, tekstopbouwprincipes, woordvolgorde, regels over woordvorming en voegwoordgebruik. Kinderen kunnen meer informatie uit de context halen als ze weten hoe teksten in elkaar zitten.
- Sommige anderstalige kinderen maken hardnekkige fouten omdat hun eerste taal interfereert. Wie in zijn eerste taal geen lidwoorden kent zal dit ook moeilijker leren in de tweede taal.
- Ondersteun de nieuwkomers als blijkt dat de leerling door zijn fouten het moeilijk heeft om complexe informatie efficiënt en accuraat te verwerken. Zo is extra voor voegwoorden heel belangrijk voor het begrijpen van specifieke en abstracte logische relaties.
- Reflecteer met de (oudere) leerlingen op de structurele verschillen tussen hun moedertaal en de schooltaal. Op deze Franstalige link zie je hoe je dit kan aanpakken
<http://www.cndp.fr/BSD/sequence.aspx?bloc=481293>
<http://www.cndp.fr/BSD/videoF.aspx?num=481292>
- Sommige dingen moeten leerlingen gewoon uit het hoofd leren omdat er geen logica in zit.

De leerkracht in het taalbad

- De leerkracht in het taalbad moet heel goed mee kunnen spelen met de kinderen. De leerkracht is niet enkel model maar ook (de enige) leverancier van taalaanbod. Het komt erop aan dat de leerkracht het taalaanbod creëert dat de kinderen buiten de klas onvoldoende krijgen.
- De leerkracht moet in staat zijn om in kleine groepjes mee te spelen met de leerlingen en om individueel met kinderen te werken, mee te spelen en in dialoog te gaan.
- Een taalbad moet daarom een kleine groep leerlingen tellen. Anders kan de individuele aandacht en interactie te weinig aan bod komen.

Socio-emotionele ondersteuning

- "Leren" lukt best als je je veilig voelt.
- Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen met een voorgeschiedenis. Zij kunnen getraumatiseerd zijn door een erge gebeurtenis. Ook het achterlaten van vrienden, huis, speelgoed, kan heel traumatiserend zijn voor kinderen. Probeer hun vertrouwen te winnen en zorg dat ze snel succeservaringen opdoen.

- Traumatische ervaringen kunnen resulteren in moeilijk gedrag. (Ver)Oordeel niet te snel. Zoek wel tijdig hulp.
- Laat de leerling niet stuurloos in de klasgroep rondzwerven (de eerste dagen en weken), maar bouw er een permanente relatie mee op: spreek hem heel veel individueel aan (ook non-verbaal!) zodat hij zich beschermd en gesteund voelt.
- Verklaar niet alles vanuit de situatie “anderstalige nieuwkomer”. Een anderstalige nieuwkomer is ook gewoon een kind.
- Stel realistische verwachtingen en verlies vooral het emotionele aspect van het onthaal niet uit het oog. Plaats een oudere anderstalige nieuwkomer daarom bij voorkeur niet in een klas met jongere kinderen.
- Veel kinderen gingen nooit naar school. Ze kennen de regels niet en begrijpen de reactie van de leerkracht niet steeds. Wees je daarvan bewust.
- Houd rekening met de specifieke situatie van het kind, maar geef ook duidelijk de ‘regels’ aan van wat er binnen de school verwacht wordt, b.v. op het gebied van praktische zaken binnen en buiten de klas. Herhaal de gedragsregels en verifieer zo snel mogelijk (indien nodig) om later moeilijkheden te vermijden.

Terug naar de ‘gewone’ klas

- Bespreek al bij de opstart van het taalbad wanneer je leerlingen zal laten overgaan naar de ‘gewone’ klas en hoe je zal zorgen dat die overgang zo optimaal mogelijk verloopt.
- Beschrijf voor elke taalbadleerling welke doelen hij bereikte, welke werkpunten er zijn en welke aanpak werkt.
- Zorg voor ondersteuning van de ‘ontvangende’ leerkracht. Taalbadleerlingen hebben ook in de ‘moederklas’ nood aan verdere ondersteuning van hun taalverwerving. Het duurt immers jaren vooraleer de schooltaal helemaal verworven is.
- Bereid de leerlingen uit het taalbad goed voor op de overgang. Ze moeten afscheid nemen van een groep en terug aanhechting vinden in een nieuwe groep.
- Werk samen met de leerlingen uit de ‘moederklas’ een onthaalbeleid uit voor nieuwkomers.
- Bespreek samen met de leerlingen de uitdagingen en problemen waarvoor de nieuwe leerling staat. Zoek samen naar oplossingen.
- Stel de eerste week een verantwoordelijke aan die zorgt voor de nieuwe leerling in de klas en op de speelplaats.
- Zoek kinderen die de rol van ‘peter/meter/buddy’ willen opnemen voor de nieuwkomer.
- Organiseer de speeltijd. Zorg ervoor dat de nieuwkomer opgenomen wordt in het spelgebeuren. Werken met ‘speelhoeken’ op de speelplaats biedt kinderen de mogelijkheid om elkaar anders te leren kennen.
- Organiseer ook buiten de schooltijd contacten tussen de kinderen.
Enkele suggesties:
 - Overleg met de ouders van alle kinderen over thuis komen spelen, samen naar school stappen,...
 - Leid kinderen naar activiteiten op woensdagnamiddag, in het weekend en in de vakantie (Welke sportclub heeft een aanbod? Is er een speelpleinwerking? Is er een jeugdbeweging waar de nieuwkomer lid van kan worden?...)
- Plaats de nieuwkomer op een gemakkelijk bereikbare plaats in de klas. Plaats de nieuwkomer dicht bij je. Hou oogcontact met hem, spreek hem veel aan, betrek hem zoveel mogelijk bij de les.

Zorg ook voor jezelf

- Stel voor jezelf realistische verwachtingen. Praat met collega's, blaas af en toe stoom af maar blijf geloven in de 'leerkracht' van kinderen.
- Speel niet voor therapeut, verwijs tijdig door naar professionals.
- Wees niet verrast als de nieuwkomer na enkele weken 'verdwijnt'. Ons asielbeleid speelt hierin een belangrijke rol. Laat deze ervaring geen reden zijn om minder gemotiveerd aan de slag te gaan wanneer zich een volgende keer anderstalige nieuwkomers op school aandienen.

10 Methodes, materialen en nuttige links

10.1 Achtergrondinformatie

Je kan de brochure "[De opvang van anderstalige nieuwkomers in de kleuterklas](#)" gratis downloaden. Deze gratis brochure gaat over de opvang van anderstalige nieuwkomers in de kleuterklas en bevat behalve informatie over taalvaardigheidsonderwijs, ook tips over:

- de schoolorganisatie
- de klasorganisatie
- socio-emotionele problemen
- contacten met ouders
- sociale integratie
- te gebruiken materialen
- achtergrondliteratuur
- nuttige adressen

De auteurs zijn Griet Ramaut en Mie Sterckx.

Het is een uitgave uit 2002 van het Steunpunt NT2.

Je kan de brochure "[De opvang van anderstalige nieuwkomers in de reguliere klas en de onthaal-klas](#)" gratis downloaden. Deze brochure is zowel bedoeld voor de onthaalleerkracht als de klasleerkracht en heeft als inhoud:

- schoolorganisatie
- klasorganisatie
- werken aan taalvaardigheid
- socio-emotionele problemen
- contacten met ouders
- sociale integratie
- te gebruiken materialen
- achtergrondliteratuur
- nuttige adressen

De auteurs zijn Öznur Karaca, Griet Ramaut en Mie Sterckx.

Het is een uitgave uit 2004 van het steunpunt NT2.

Hoofdstuk 7 uit het 'Handboek taalbeleid basisonderwijs' van Kris Van den Branden (Acco Leuven Den Haag, 2010) handelt over omgaan met meertaligheid.

In de bijlage bij dit boek: 'Hoe verloopt taalverwerving?' wijst K. Van den Branden erop dat wetenschappers nog steeds geen volledig zicht hebben op hoe taalverwerving verloopt. Wat ze wel weten is dat de leerprocessen die spelen bij het leren van een eerste taal grotendeels dezelfde

zijn als deze die spelen bij het leren van andere talen. De auteur beschrijft wat taal verwerven is, geeft aan dat taalverwerving een actief, geleidelijk en grillig proces is, wijst op de kracht van interactie en gaat in op meerdere talen leren. Verder verkent hij de verschillen tussen taalleerders. Hij besluit dat taal leren nooit af is en dat mensen levenslang taal leren.

http://www.anderstaligenieuwkomers.be/downloads/hoer_verloopt_taalverwerving.pdf

Over de kenmerken van de krachtige leeromgeving lees je meer via volgende link:

http://www.anderstaligenieuwkomers.be/downloads/basisprincipes_van_een_hedendaagse_taal-didactiek.pdf

Aan het handboek is een website verbonden. Je kan ook terecht op de website van het Centrum voor Taal en Onderwijs voor informatie over de aanpak van anderstalige nieuwkomers.

10.2 Methodes en andere materialen

10.2.1 *Tasan*

Toets voor nieuwkomers tussen 12 en 16 jaar die de overgang van de onthaalklas naar de eerste graad van het secundair onderwijs willen maken.

Je kan de toets en bijhorend materiaal downloaden op [Centrum voor Taal & Onderwijs](#).

10.2.2 *Joker*

Referentie

Wergroep Anderstalige Nieuwkomers (1997). *Joker*. Eerste opvang in de reguliere klas van het basisonderwijs. Leuven: KU Leuven, CTM, Steunpunt NT2.

Joker is een bronnenboek met 150 activiteiten die tonen hoe een anderstalige nieuwkomer die geen Nederlands kent, toch meteen in de gewone klas kan worden opgevangen en er Nederlands kan leren.

Toelichting:

- Dezelfde taak
- De hele klas werkt in principe aan dezelfde taak. De gewone leerlingen werken behalve aan talige doelstellingen ook aan inhoudelijke of sociale doelstellingen, terwijl voor de anderstalige nieuwkomers vooral talige doelstellingen voorop staan, zodat ze zo snel mogelijk leren om mee te draaien in de klas.
- Leergebieden
- De activiteiten passen in lessen taal, rekenen, wereldoriëntatie en plastische en lichamelijke opvoeding.
- Leeftijd
- De taken zijn doorgaans geschikt voor kinderen van 6 jaar tot 12 jaar. Een aantal ervan past eerder in de derde graad. Een deel van de activiteiten kan ook gedaan worden met kleuters van 5 jaar.
- Analfabeten
- Het materiaal is geschikt voor analfabete leerlingen.
- Bronnenboek
- Dit bronnenboek is geen taalmethode die je van A tot Z moet gebruiken. De volgorde waarin je de activiteiten geeft, kan je gedeeltelijk zelf bepalen, rekening houdend met de moeilijkheidsgraad. Je kan er ook een selectie uit maken, bijvoorbeeld op basis van de leeftijd van de

leerlingen waaraan je lesgeeft, of er activiteiten aan toevoegen. Joker kan ten slotte een inspiratiebron zijn voor leerkrachten die zelf meer activiteiten willen uitwerken.

Onderdelen:

Joker bestaat uit:

- een theoretische inleiding
- een handleiding met de beschrijving van de activiteiten
- kopieerbladen voor de leerlingen.

[Joker](#) kan je downloaden.

Maak daarvoor een internetverbinding, ga op de link staan, druk op de Ctrl toets en op de linker muisknop en je komt automatisch in de teksten.

- Het bronnenboek (PDF-formaat, omvang: 189 blz., 6,5 MB)
- De kopieerbladen (PDF-formaat, omvang: 245 blz., 5,6 MB)
- De kopieerbladen - leerkrachtenbijlage (PDF-formaat, omvang: 39 blz., 1,4 MB)

10.2.3 Goochelen met woorden

‘Goochelen met woorden’ is materiaal dat specifiek ontwikkeld is voor de onthaalklas. Het is geen taalmethode die van A tot Z gebruikt moet worden. De leerkrachten kunnen zelf de volgorde van de activiteiten bepalen. Ze houden daarbij best rekening met de moeilijkheidsgraad. Ze kunnen ook een selectie maken uit de activiteiten of er zelf aan toevoegen. ‘Goochelen met woorden’ kan inspiratie bieden voor leerkrachten die zelf meer activiteiten willen uitwerken.

‘Goochelen met woorden’ bestaat uit drie delen en is bedoeld voor nieuwkomers van 6 tot 12 jaar.

- Goochelen met woorden 1
voor kinderen die nog geen enkele kennis van het Nederlands hebben. Aan de hand van motiverende activiteiten maken ze kennis met het Nederlands dat ze dagelijks in de klas nodig hebben. Vooral luistervaardigheid staat centraal.
- Goochelen met woorden 2
voor kinderen die al een beetje Nederlands begrijpen en stilaan beginnen te spreken. Aan de hand van bijvoorbeeld verhalen of proefjes wordt de wereld waarrond de activiteiten worden opgebouwd, wat breder opengetrokken. Vooral de mondelinge vaardigheden worden gestimuleerd.
- Goochelen met woorden 3
voor kinderen die al een beperkte mondelinge basistaalvaardigheid hebben in het Nederlands. Lezen en schrijven in het Nederlands wordt gestimuleerd, maar uiteindelijk hebben de leerlingen alle vaardigheden nodig om de opdrachten op te lossen.

De verschillende mappen van ‘Goochelen met woorden’ bestaan uit:

- een theoretische inleiding
- een handleiding met de beschrijving van de activiteiten
- kopieerbladen, die voor de leerlingen onbeperkt gekopieerd mogen worden (het is dus niet nodig om telkens leerlingenboekjes te bestellen)

Je kan [‘Goochelen met woorden’](#) downloaden.

10.2.4 *Lezen over grenzen heen*

Met 'Lezen over grenzen heen' (1998) kan je toetsen of leerlingen in hun eigen taal gealfabetiseerd zijn. Het boek bevat teksten in vijftig talen en is geschikt voor iedere nieuwkomer vanaf 6 jaar. In de handleiding worden de verschillende talen beschreven en is aangegeven welke taal in welk land wordt gesproken. Het toetsboekje bevat van elke taal het alfabet, een lijst met tekens of cijfers en een leestekst. Deze laat u de leerling in zijn eigen taal voorlezen. In de handleiding is de uitspraak van de letters of cijfers en teksten in het Nederlands weergegeven, evenals de vertaling van de tekst.

10.2.5 *Zien = snappen*

Zien is snappen is een handleiding voor taalonderwijs Nederlands, bedoeld voor leraren in het basisonderwijs met een of meer anderstalige kinderen in de groep. Het boek bevat veel foto's van lessen in de praktijk en materialen die u kunt gebruiken. Daarnaast biedt het boek praktische informatie met oefeningen en aanbiedingsvormen voor bijvoorbeeld verkleinwoorden, werkwoorden, klanken en letters, lidwoorden, aanwijzende voornaamwoorden, samenstellingen, verbuigingen en vervoegingen, de verschillende er's.

De lessen in [Zien is snappen](#) kosten weinig tijd en kunnen gemakkelijk bij of naast andere (taal-) programma's of taalmethodes gebruikt worden. Soms bestaat een les uit een visuele toelichting die u als voorbereiding op een gewone les uit de schoolmethode kunt aanbieden en die extra ondersteuning biedt; soms zijn het aparte lessen.

10.2.6 *Combilist*

Combilist is een instrument voor taalontwikkeling via interactie. Het is een praktische bundel voor de peuteropvang, de kleuterschool en de lagere school. Het is gericht op een vlotte taalontwikkeling voor zowel taalzwakke als taalsterke kinderen. Je krijgt heel wat suggesties, voorbeelden en checklists.

Met de tips, foto's en voorbeelden, leren leidsters en leerkrachten de taalontwikkeling van kinderen stimuleren door goede interacties neer te zetten.

[CombiList](#) bestaat uit een compacte set essentiële vaardigheden die nodig zijn om jonge kinderen actief en doeltreffend te laten praten. Het boek staat vol praktische suggesties en voorbeelden van goede interacties. In het boek staan drie lijsten. Met de Inventarisatielijst beantwoord je de vraag of leerlingen in de groep voldoende gelegenheid krijgen hun taal te ontwikkelen. Met de Checklist kun je de gesprekken van kinderen in de gaten houden en daarnaast je eigen interactievaardigheden ontwikkelen en verbeteren. Met de Observatielijst kunnen begeleiders en opleiders van onderwijsgevend in kaart brengen of kinderen de kans krijgen hun taal te ontwikkelen en (aanstaande) leidsters of leerkrachten hierin ondersteunen.

10.2.7 *Met woorden in de weer*

Woordkennis is een voorwaarde voor succes in het basisonderwijs. Leerlingen met onvoldoende woordenschat kunnen niet alleen de lessen niet goed volgen; zij leren ook minder snel nieuwe woorden en begrippen bij. Als je als leerkracht de resultaten in je klas wilt verbeteren, zul je met taal aan de slag moeten gaan.

In [Met woorden in de weer](#) presenteren de auteurs een praktische aanpak voor intensieve woordenschatuitbreiding in het basisonderwijs. Ze reiken verschillende instrumenten en technieken aan om effectief woorden aan te leren en met woorden te oefenen in elke situatie, elke groep en elk vak. Het boek is afgestemd op de praktijk met behulp van veel voorbeelden, opdrachten en handreikingen.

Dit [boek](#) is niet alleen bedoeld voor individuele leerkrachten, maar juist ook voor schoolteams die de woordenschatontwikkeling wil intensiveren, om uiteindelijk alle lessen en klassenactiviteiten te verrijken.

10.2.8 *Op woordenjacht*

Het bronnenboek “Op Woordenjacht” laat zien hoe je kansen kunt grijpen en kansen kunt creëren voor alle kinderen in alle groepen. Dit kan in de taalles, in kringgesprekken, tijdens de geschiedenisles, eigenlijk de hele schooldag door.

Het boek is tot stand gekomen vanuit een samenwerking tussen Fontys Fydes en het Expertisecentrum Nederlands.

De auteurs hebben hun uitgebreide theoretische en praktische kennis over wat werkt in woordenschatonderwijs samengevoegd. De opvattingen van de onderwijsspecialisten Spencer Kagan en Robert Marzano zijn in het boek duidelijk te herkennen. Het resultaat is een groot aantal praktische en inspirerende praktijkvoorbeelden, kort en krachtig uitgewerkt. Het boek is zo opgezet dat je in elk hoofdstuk gemakkelijk in en uit kunt stappen. Daarnaast is er aandacht voor de theoretische achtergronden van woordenschatonderwijs en is het boek te gebruiken als handleiding voor de implementatie op schoolniveau.

Op Woordenjacht is daarmee een bronnenboek dat wil inspireren en een impuls wil geven aan goed woordenschatonderwijs. Het boek geeft informatie over het werken met woordenschatroutines, grafische modellen en coöperatieve werkvormen.

<http://www.fontys.nl/woordenjacht/boek.364494.htm>

<http://www.fontys.nl/woordenjacht/homepage.364396.htm>

10.2.9 *Klein beginnen Taalactiviteiten voor kleine nieuwkomers*

‘Klein beginnen’ is een bronnenboek met lesideeën voor taalactiviteiten met kleuters die de Nederlandse taal niet of nauwelijks beheersen. Het boek biedt 43 suggesties voor activiteiten die in de groep met de doelgroep leerlingen kunnen worden gedaan.

De activiteiten sluiten aan bij zeventien veelvoorkomende (kleuter)thema's. De activiteiten zijn concreet en herkenbaar en zijn geplaatst in een betekenisvolle omgeving. Voorbeelden zijn kijken, nadoen, spelen aan de hand van filmpjes, rijmpjes en liedjes. Een activiteit neemt tussen de tien à twintig minuten in beslag en wordt stapsgewijs opgebouwd: van luisteren en nadoen via luisteren en zelf doen naar luisteren en zeggen. Door de opbouw kan iedere leerling op zijn eigen niveau aan bod komen.

De geboden woordenschat is gebaseerd op de Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters en de Instaplijst van Piramide.

10.2.10 *Lezen doe je overal*

‘Lezen doe je overal’ is een methode aanvankelijk lezen voor anderstalige kinderen van 10 tot 14 jaar. Het is een methode voor anderstalige kinderen die nooit hebben leren lezen of die hebben leren lezen in een ander schrift. De methode sluit aan bij ‘Veilig leren lezen’ maar kan ook apart gebruikt worden. Net als in ‘Veilig leren lezen’ wordt er gebruik gemaakt van structureerwoorden die gegroepeerd zijn in kernen. De teksten rond deze woorden zijn afgestemd op de leefwereld van tieners. De materialen van Veilig leren lezen zijn prima te gebruiken bij ‘Lezen doe je overal’.

Leerkrachten kunnen kiezen uit twee werkplannen. Werkplan A gaat uit van uitgebreide instructie door de leerkracht. Dit plan is vooral bruikbaar in een klas met een niveaugroep of een beperkt aantal niveaugroepen. In werkplan B is de instructietijd beperkt. Dit plan is vooral bruikbaar voor leerlingen die snel door de leerstof aan. Het is ook bedoeld voor situaties waarin de leerkracht weinig instructietijd ter beschikking heeft.

Wanneer elke schooldag tijd aan lezen besteed wordt dan kunnen de leerlingen alle kernen van de methode doorwerken binnen een half jaar.

De methode bestaat uit een handleiding, 12 leesboekjes, 9 cassettes en een poster. De methode is uitgegeven bij Zwijsen, 1996. ISBN 90-276-8563-0 maar is blijkbaar niet meer in de handel te verkrijgen.

10.2.11 *Kwint*

‘[Kwint](#)’ is een Nederlands, gedifferentieerd pakket realistische rekenmodules ontwikkeld voor nieuwkomers in het primair onderwijs. Kinderen van 7 tot 12 jaar maken kennis met de belangrijkste basisvaardigheden van rekenen. In ‘Kwint’ wordt rekening gehouden met de geringe taalvaardigheid van de nieuwkomers en met de eerder opgedane rekenervaring. Er wordt gewerkt in niveaugroepen, waarbij de lessen bestaan uit een instructiegedeelte en een deel zelfstandig werken. ‘Kwint’ bevat ook diagnostische activiteiten voor de ‘intake’ en controletaken per niveaugroep. De doorstroomprofielen geven aan hoe de leerling kan instromen in de reguliere rekenmethode.

10.2.12 *Prisma project*

Het [Prisma-project](#) is gericht op nieuwkomers van 6 tot en met 12 jaar. Doelstelling is om leerlingen zo snel mogelijk taalvaardig te maken zodat zij het onderwijs in de reguliere groep kunnen volgen. Het programma is onderverdeeld in 4 cursussen van elk 10 weken. Hierdoor kan met meerdere taalvaardigheidsniveaus naast elkaar worden gewerkt en kan er ingespeeld worden op tussentijdse instroom van nieuwkomers.

10.2.13 *Ziezo*

‘[Ziezo](#)’ is een methode voor de ontwikkeling van sociale competentie en maatschappijoriëntatie in het basisonderwijs. Met ‘ZieZo’ krijgen de leerlingen kennis en vaardigheden aangereikt waarmee ze zich sneller en beter kunnen redden in het contact met leeftijdgenoten en volwassenen in hun omgeving. De methode bestaat uit een handleiding en werkschriftjes voor de leerlingen.

10.2.14 Rondje wereld

'[Rondje wereld](#)' biedt , via gerichte oefenstof, aan tweedejaarsnieuwkomers en zwakke leerlingen een goede voorbereiding om uiteindelijk mee te kunnen doen in de reguliere lessen begrijpend lezen en wereldoriëntatie.

10.2.15 Wereldkuren

[Wereld\(k\)uren](#) is een methode wereldoriëntatie voor de 3de graad waarbij er in thema's gewerkt wordt. Bij 2 van de 16 thema's is er differentiatie voorzien voor anderstalige nieuwkomers die al een beperkte basistaalvaardigheid hebben en in de reguliere klas zitten.

10.2.16 Digitale prentenboeken

vind je op:

- http://www.fundels.com/nl_BE/#/what/school
- <http://www.bibliotheekbreda.nl/iguana/www.main.cls?v=70cb1df3-05d5-4385-95df-3b2a438e2c98>
- <http://groep3marsweijde.yurls.net/nl/page/657153>

10.3 Interessante websites

10.3.1 Materialenbanken

Antwerpen

- [Provinciale materialenbank Antwerpen](#)

Limburg

- [Steunpunt onderwijs](#)

West-Vlaanderen

- deSOM - President Kennedypark 30 - 8500 Kortrijk
T: +32 56 74 21 50 - F: +32 56 74 21 51
info@deSOM.be - <http://www.deSOM.be> - <http://www.desom.be/integratie-pages/inleiding>

Brussel

- [Leermiddelencentrum](#) - Marcqstraat 16-18 - 1000 Brussel

Andere

- Op de website van het [Centrum voor Taal en Onderwijs \(CTO\)](#) vind je heel wat materiaal en achtergrond.

Op de volgende websites vind je on line spelletjes. Je kan ze opnemen in contract- en hoekenwerk. Zorg ervoor dat de kinderen niet steeds alleen aan de computer werken.

- <http://www.schooltv.nl/>
- <http://www.cambiumned.nl/taalspelletjes.htm>
- <http://www.woordkasteel.com/>

- <http://www.hennyjellema.nl/>
- <http://nt2.kennisnet.nl/>
- <http://gehandicapteouders.nl/prentenboek/tabbladen/lichaam.htm>
- http://www.ookjij.nl/index_win.html
- <http://www.kinderlines.nl/>
- www.leesplein.nl
- www.internetwijzer-bao.nl
- <http://www.klankie.nl/>
- <http://www.rpcz.nl>
Website rond meervoudige intelligentie: klikken op Primair onderwijs/Meesterschap/Hoe ben je knap?
- www.taalsite.nl
- www.margoo.be
- <http://www.oddcast.com/home/demos/tts/frameset.php?frame1=talk>
- <http://nt2.startkabel.nl/> website met allerlei linken
- <http://www.digitips.be/digitips/12-index.html>
- <http://www.nieuwsbegrip.nl/> Website over leren met het nieuws van de dag.
- <http://methodes.wikiwijsleermiddelenplein.nl/detail-koepel/164334/>
Programma Nederlands voor nieuwkomers van 6 tot en met 11 jaar in het basisonderwijs, gericht op mondelinge taalvaardigheid en woordenschat. Alledaagse en schoolse taalfuncties worden met het programma geoefend. Doelstelling is leerlingen zo snel mogelijk taalvaardig te maken zodat zij het onderwijs in de reguliere groep kunnen volgen. Het accent ligt vooral op de verwerving van hoogfrequente basiswoorden en het stimuleren van beginnende mondelinge interactie tussen leerling en leerkracht en leerlingen onderling.
- http://www.lowan.nl/over_lowan/overlowan.html
en <http://www.lowan.nl/primair-onderwijs/onderwijs/onderwijspraktijk/lesmateriaal/>
Nederlandse website voor scholen die onderwijs geven aan anderstalige nieuwkomers

10.4 Pictogrammen

- <http://www.sclera.be/>

10.5 Vertaalprogramma's

- www.google.com/language_tools?hl=en
- www.logos.it/lang/transl_en.html
- www.systransoft.com
- www.worldlingo.com/products_services/worldlingo_translator.html
- www.lingolex.com/translationsoftware.htm
- www.verbix.com/webverbix/index.asp
- <http://www.oddcast.com/home/demos/tts/frameset.php?frame1=talk>

10.6 Andere interessante websites

- Website van een [theaterhuis](#) dat werkt met anderstalige nieuwkomers
- [Steunpunt Diversiteit en Leren](#)
- [Centrum voor Ervaringsgericht onderwijs](#)
- [Centrum voor Taal En Onderwijs](#)

- www.digikids.be
- www.rekenweb.nl - website met rekenspelletjes
- <http://www.picum.org/> - Platform for international cooperation on undocumented migrants

Bijlagen

- [MLER_024_B01_Model observatie lezen en schrijven](#)
- [MLER_024_B02_Model observatie spreken en luisteren](#)
- [MLER_024_B03_Model observatie taalsysteem binnen taalbeschouwing](#)
- [MLER_024_B04_Synthesemodel observatie taalontwikkeling](#)

